

1998

3 januari	1998	Hageman: Didammers ten voeten uit
10 januari	1998	Herinneringen aan de Kilderse Morph
17 januari	1998	"Jan de Tippelaar": legendarische figuur
24 januari	1998	Rommelinks zoeken woonstee in Langerak
31 januari	1998	Hegemans stammen af van veldheer
7 februari	1998	Rond de Toete aan de Vijfsprong
14 februari	1998	Rond de molen van brouwer Langelier
21 februari	1998	Plug: volk van schippers en vissers
28 februari	1998	Rexwinkel familie van boeren en timmerlui
7 maart	1998	Rond Koskamp en de IJzerlose Koskemper
14 maart	1998	Wie Coops zegt, zegt molens en mulders
21 maart	1998	Snelder: naam uit het Duitse Mannheim
28 maart	1998	Bluemers is mogelijk identiek met Bloemers
4 april	1998	Van papiermakerij in het oude Barlo
11 april	1998	Hoe Hendrika Nijman Hendrik Jan werd
18 april	1998	Nieuwe opzet
25 april	1998	Boerderijenbibliografie
2 mei	1998	Verwisseling
20 juni	1998	Speuren naar de Houwersstede (Tubantia, editie Achterhoek)

Hageman: Didammers ten voeten uit

5349

CD 3/1-1990

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603, fax 471415.

Een geschiedenisleraar uit Amsterdam, die in Didam zijn voorouders vond, en de gesprekken thuis over vroeger gaven de aanzet ertoe: al vanaf zijn zeventiende werkt de Didammer Theo Hageman (51) aan zijn breed opgezette stamboom. De bouwkundige, werkzaam bij Klaassen in Dinxperlo, kan er enthousiast over vertellen.

Het verhaal begint met twee grootvaders, die nogal bijzondere beroepen hadden. Grootvader van moederskant Dorus Keultjes uit Zevenaar was kerkenschilder en hij maakte o.a. fraaie wand-schilderingen in het seminarie in Rolduc. Tinus Hageman was tolgaarder aan de in 1942 opgeheven tol tussen Didam en Zevenaar, om toerbeurt met ene Te Boekhorst. De tol had een wachthuisje met een klein klokkentorentje. Op een dag waren er knapen bovenop geklommen en buien haalden de tolgaarder thuis op. Tinus Hageman, die een pistool had om zich in tijd van nood te kunnen verweren, loste een waarschuwingsschot. Dat had hij niet mogen doen; de volgende dag moest hij het wapen inleveren.

Opmerkelijk is trouwens dat grootvader Tinus voor de staat Johannes Martinus heette en

voor de kerk omgekeerd, Martinus Johannes.

Zeven generaties

Het 'stamhuis' van de Didamse Hagemannen is een boerderijtje aan de Kollenburgerweg 3, dat al zeven generaties in de familie is, sinds 1750.

Van 1640 komen Hagemannen voor in Didam. Dan is het toch merkwaardig dat alle nu levende Didamse Hagemannen afstammen van één echtpaar, dat zo'n twee eeuwen later leefde. In Didam droegen bij de volkstelling van 1947 totaal 99 mensen de naam Hageman.

De stamboom begint met Hendrick Hageman en zijn zoon Jan, maar of Jan ook de vader van opvolger Willem is, is niet helemaal zeker. Dat gegeven ontbreekt tot dusver. Ook zijn van de oudste voorvaders zijn de vrouwen nog onbekend. Willem werd geboren rond 1760-'70. Dan volgen in mannelijke lijn Hendrik (2), Gerrit (hij koopt het boerderijtje aan de Kollenburgerweg), Hendrik (3), Hendrik (4), Martinus (=klompenmaker Marten), Johannes Martinus (=tolgaarder Tinus), Martinus en Theodorus Gerardus Maria (genealoog Theo), die met José Ja-

cobs uit Gaanderen is getrouwd. Ze hebben drie kinderen: Maarten, Simon en Marleen. De voor-naam Martinus (Maarten, Martin, Tinus etc.) komt al vanaf 1789 in de familie voor (de eerste naamdrager was een oom van Marten).

Opmerkelijk is dat Jan Hageman, die in 1642 trouwde met een vrouw uit Havixbeck bij Munster, ook wel Jan Polman heette.

Vereniging

Behalve in Didam komen rond 1600 ook Hagemannen voor in

Wehl en Zevenaar. In 1750 duiken ook in Lathum naamdragers op die niet met Didam te verbinden zijn. De 's-Heerenbergse tak ontstond in de vorige eeuw vanuit Didam. In 1849 emigreerde de grofsmid Jan Hageman op plm. 28-jarige leeftijd naar Amerika, maar of er nakomelingen zijn is nog niet bekend.

Losse naamvermeldingen zijn er uit Elten, Netterden, Duiven, Varsseveld en Terborg. De naam komt in heel Nederland voor. De grootste concentraties zijn Didam en Nederhorst den Berg (NH). Er heeft vanuit Zwaag een

familievereniging Hageman bestaan, maar die is ter ziele gegaan. De vereniging zocht de Hageman-wortels in Vorpommern (Oost-Duitsland), waar de naam in 1256 al voorkwam.

Het meest opmerkelijke familielid is ongetwijfeld de achterneef van de familiegenealoog, Willem Hageman, die in Canada in diplomatieke dienst is. Deze presteerde het enkele jaren geleden om met een luchtballon de Atlantische Oceaan over te steken. Een plan om vervolgens de hele wereld per ballon te rondren is in 1996 niet doorgegaan.

♦ De dubbele woning aan de Kollenburgweg 3 wordt al zeven generaties lang, vanaf 1750, door de familie Hageman bewoond. (Foto Ron Nagtzaam)

Herinneringen aan de Kilderse Morph

10-1-1998 5320

WORTELS IN DE ACHTERHOEK
rubriek over boerderij- en familie-
namen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

Tot midden jaren '70 stond aan de Doetinchemseweg 4 bij Kilder een boerderijtje met zeer laag woldak, dat met zijn hele omgeving een eeuwenoude indruk maakte. Het was 'de Morph' van de familie Tiemessen. Waar die naam vandaan kwam blijft een vraag. Morph is een Grieks woord voor 'vorm', maar hoe moest een eenvoudig boerenstulpje bij Kilder aan een Griekse naam komen? Ergens op een stijl in een bedstede stond het jaartal 1673.

Nu herinnert alleen een schuur nog aan de Morph. De historische boerderij zelf viel helaas onder de slopershamer. Ze was totaal uitgeleefd en restauratie was voor de bewoners te duur. Toen er eenmaal een nieuwe woning naast was gezet, verviel ook de woonbestemming en kon een restauratieplan, alsnog opgesteld door een gegadigde uit Doetinchem, niet doorgaan. Er werd gebruik gemaakt van de subsidieregeling Krotopruiming, maar dat geld moet nu nog komen.

Het echtpaar Marie en Harrie Tiemessen nam de Morph in 1952 over van de weduwe Wissink (Tante Gra). Marie was er in haar jeugd

♦ De Morph in augustus 1970. (Repro Hans Groene)

vaak geweest met vriendinnen, die nichtjes van Tante Gra waren. Het huis had tot de oorlog nog een open vuur met haal en wijde schoorsteen, bedsteden en een lemen deel. Door het inslaan van een VI in de omgeving sneuvelde de voorgevel. Bij het herstel werd het woongedeelte van een gewoon schoorsteenkanaal voorzien. De nieuwe voorgevel werd niet meer wit gekalkt.

Indeling

Marie Tiemessen (geb. 1925) vertelt over de (naoorlogse) indeling: in het voorhuis was een woonkamer met blauw-rode estrikenvloer, daarnaast een kamertje dat

later als slaapvertrek dienst deed, een smalle gang die de voordeur met de deel verbond, en langs die gang een geütje (waskeukentje) en een keldertje met daarboven een rommelzoldertje. Naast elkaar waren tegen de tussenmuur naar de deel vier bedsteden, waarvan er twee op het kamertje en twee op de woonkeuken uitkwamen. De twee aan de woonkeuken waren naar de deel voorzien van een klein raampje, om 's nachts toezicht op het vee te kunnen houden. Op de deel met een plafond van slieten (lange palen) vonden we de antieke plee, drie varkenshokken en een koestal met rōppels (stalpalen). De dakbedek-

king bestond aan het voorhuis uit riet, achter uit stro en enkele rijen pannen. Naar mos voor de kerststal hoefden de bewoners niet lang te zoeken; het groeide volop op het dak. Aan weerskanten had het voorhuis een zogenaamde geütégat, waardoor het schrobwater naar buiten kon vloeien. De lemen deel diende bij het twaalfen-een-halfjarig huwelijksfeest van het paar Tiemessen als dansvloer.

Waterput

Om het huis heen was het ook nog zo echt ouderwets. Een put met houten bovenbouw, een sloot langs de tuin, bergschuur, fiet-

sen- en washok, kippenhokken en een hofpad dat aansloot op een kerkpad richting Zeddam, uit de tijd toen Kilder nog geen parochie was. In natte tijden was het rond de woning zo modderig, dat de bewoners de schoenen in de hand namen en op laarzen naar de verharde weg liepen.

Het huis werd steeds slechter. Gaten in het dak werden met golfplaten dichtgelegd, maar het water kwam ook langs de schoorsteen naar binnen. Zelfs in bed waren de bewoners niet veilig voor het regenwater. Het huis was van binnen toch al vochtig. Het huis was druk bevolkt, want behalve het

gezin met een reeks kinderen woonde ook Tante Gra er nog bij in.

Stabiël was het huis toen niet meer. Toen een trekker deze eens raakte, viel zomaar de hoek van het huis af.

Schilderachtig was het geheel wel. Ondanks of misschien door zijn vervallen staat trok de Morph de aandacht van veel liefhebbers van de oudheid, fotografen en schilders. Ook bracht de plaatselijke levensmiddelenwinkel Overgoor in de zestiger jaren al een Ansichtkaart met de Morph uit.

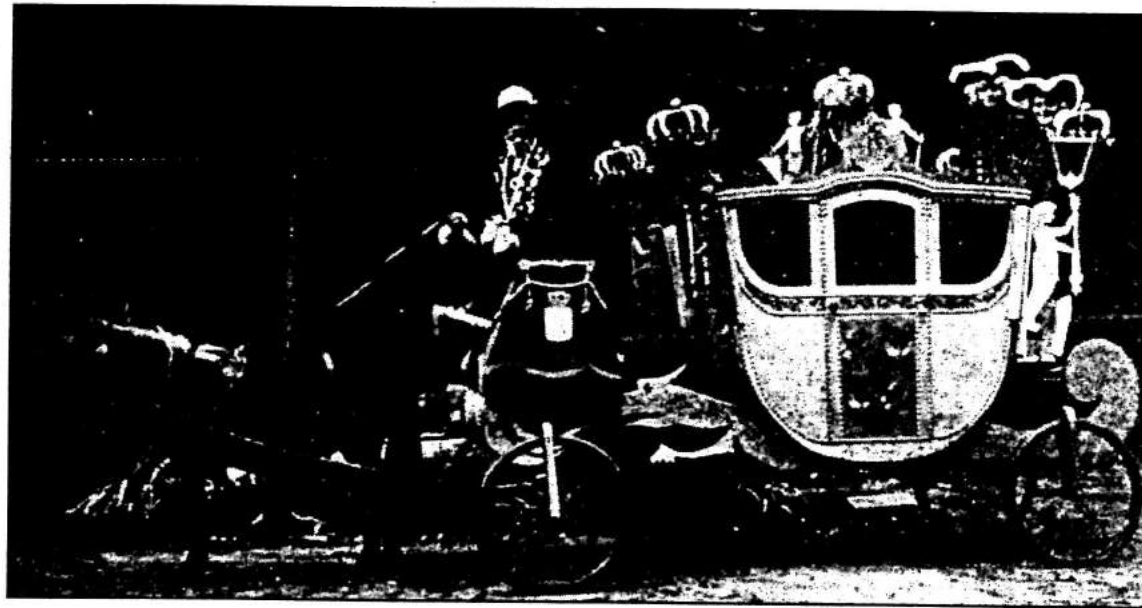
rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
Reacties: 0543 472603

Zijn 'wortels' had hij weliswaar niet in de Achterhoek, maar hij heeft er wel een tijdje gewoond. Johannes Marcus Belgraver, alias Jan de Tippelaar. In zijn dagen was hij als globetrotter een bekende verschijning. Rond 1937 had hij in het bos in Gaanderen een zelfgebouwde blokhut, die hij de Villa Morpheus noemde. Een foto toont de markante man in een soort padvinderspak met wandelstok, grote cowboyhoed, baard en snor, staande voor zijn blokhut van het formaat kippenhok. Ook in Laag-Soeren woonde hij in zo'n zelfbouwhut.

Het verhaal van de tippelaar leest als een streekroman. Geboren in het Friese Wanswerd in 1887 als zoon van een schoolhoofd. Vanwege een gebrek aan zijn voeten liep hij tot zijn dertiende jaar op krukken. Toen hij na enkele operaties kon lopen was hij zo blij, dat hij op de kerktoeren klom.

Na een minder geslaagde loopbaan als architect probeerde Belgraver van alles, tot het besluit kwam om op de fiets de wijde we-

'Jan de Tippelaar': legendarisch figuur

♦ Een van de ansichten die Jan de Tippelaar door heel Nederland verkocht om geld bijeen te brengen voor zijn wereldreis. (Foto oudheidkamer Kollum)

reld in te trekken. Vijftien jaar duurde zijn tocht door Afrika, Azië, Australië en Noord-Amerika, met slechts een halve stuiver op zak. Merkwaardig dat hij zo berooid op pad ging, hij had immers reizen kris-kras door Nederland gemaakt om ansichten te verkopen om zijn wereldreis te bekostigen. Ook is niet bekend hoe lang de zwaarbeladen fiets het heeft uitgehouden. Belgraver was nogal onberekenbaar. Zo

was Rome zijn eerste reisdoel, maar de eeuwige stad komt in zijn dagboeken toch niet voor. In Rusland werd hij vier weken vastgehouden, verdacht van spionage. Hij verliet het land snel. In Noorwegen raakte hij ingesneeuwd en werd hij na twee dagen met bevroren vingers en tenen gered. In Zweden vierde hij een onvergetelijke kerst door zomaar ergens bij een hereboer aan te bellen.

Overal wist Jan, met de Nederlandse vlag duidelijk zichtbaar op zijn rugzak, zijn kostje bij elkaar te scharrelen. Als het even niet lukte ging hij zijn sokken zitten stoppen op een plaats waar hij enige rijkdom vermoedde. In Zweden liep hij zomaar een schoenenfabriek binnen voor een paar gratis nieuwe schoenen, waar hij vervolgens drie jaar op liep. Ook bij vorstenhuizen in Engeland, Zweden en

Denemarken kreeg hij audientie, maar altijd zonder te vragen. De pers legde hem ook nogal eens in de watten om een mooi verhaal over hem te kunnen schrijven. Maar het zat ook wel eens tegen; ooit moest de wereldreiziger het vier dagen zonder eten stellen. Op zijn vijfenveertigste keerde de baardige Belgraver terug naar Nederland. Hier gaf hij veel lezingen en liep hij nog 544 wan-

Heinen

De heer H. Heinen, Brinkweg 39 in Zelhem (0314-621681), zoekt informatie over de boerderijen Groot en Klein Heinen in Lintelo. Het Heinengoed in Lintelo is na 1600 uiteengevallen in Groot en Klein Heinen, zo blijkt uit leenaktenboeken. Henrich Heinen werd beleend met Klein Heinen en Herman Hillebrandt met Groot Heinen. Maar hoe verhouden deze personen zich tot Heinen-stamvader Jan Nieuwhof in Barlo?

delmedailles bij elkaar. Zijn oude dag bracht hij in Kollum door met schilderen en tekenen, aardappelen schillen en praten met de jeugd. Van een begrafenisverzekering moest hij niets hebben. 'Jammer van het geld, ik heb vrienden genoeg' placht de super-optimist te zeggen. Op zijn tachtigste overleed in 1967 de markante Fries.

Zijn bijnaam 'de Tippelaar' gaf Belgraver zichzelf; eerder werd hij meestal Jassen Jan genoemd. Belgraver had de goede eigenschap nauwgezet dagboeken bij te houden. Daardoor weten we dat hij in tal van plaatsen op de Veluwezoom en in de Achterhoek woonde en werkte: in Vorden, Aalten, Zutphen, Laag-Soeren, de Slangenburger en Sinderen. Zijn wandelattributen en veel materiaal betreffende Jan de Tippelaar bevindt zich in de oudheidkamer in Kollum, het dorp waar hij zijn oude dag sleet. Helaas ontbreken de dagboeken uit de periode 1927-1933 en 1955-1957. Sikke Havinga uit Drachten is een van de samenstellers van een boek over deze bonte figuur. Hij roept de lezers van 'Wortels' op om hem informatie te geven. Havinga wil vooral over die periode 1927-1933 meer weten, toen Belgraver in Gelderland zat. Het adres van de onderzoeker is: S. Havinga, De Meer 119, 9201 EX Drachten, 0512-514730.

Jaap Rummelink uit Hoog-Keppel en Marinus Rummelink uit Hummelo moeten voor hun gezamenlijke voorvader Lambert teruggaan tot eind zeventiende eeuw. Maar ze zijn allebei even enthousiast als het gaat over hun stambomen. Stamvader Lambert woonde op de Grote Velsberg in Langerak. Het zou de familieonderzoekerse een lief ding waard zijn te weten, waar die boerderij heeft gestaan. Mocht iemand van de lezers hierover informatie hebben, dan is die zeer welkom.

Lambert huwde in 1696 met Marijtte Besselink, na haar overlijden hertrouwde hij zijn nicht Lijske Rummelink. Vermoedelijk was Lambert een zoon van Henderic op Grote Velsberg, die op zijn beurt weer een zoon was van Hermen op Rummelink in Heelweg bij Varsseveld. De boerderijnaam Rummelink bestaat daar nog altijd (Landstraat 19).

Diligence

Jaap stamt af van Garrit, geboren in 1698, Marinus van diens broer Hendrik, geboren in 1703. Nakomelingen van Gert bewoonden heel wat boerderijen in Hummelo en Keppel, het langst de Spal. De tak van Hendrik bleef in Doetinchem. Hier hadden de Rummelinks in de Korte Heezenstraat, midden in de stad, een diligencebedrijf, kolenhandel en stadsboerderij met enkele varkens en koeien. Als het paard naar de stal moest, liep men er gewoon mee door de gang in de woning naar achteren. Het bedrijf werd opgezet door Marinus' overgrootvader Gerrit-Jan, die in 1874 trouwde met Johanna Wolbers. Ook de grootvader van Marinus, Jan Anthonie, verzorgde nog vaste diligenceritten naar Winterswijk en naar Doesburg-Arnhem. En in Doetinchem waren drie van zulke diensten. In de diligence konden zes personen en de nodige postpakketten. Onderweg werd gerust bij herbergen. Naar Arnhem heen en terug was men twee dagen onderweg. De Rummelinks reden vaak door het bekende poortje van

Rummelinks zoeken woonstee in Langerak

24-1-1990

5352
5353
5354

1973
DE TAND DES TIJDS
1998

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Elmpt

De buurt Elmpt onder Hummelo wordt in leenakten al vermeld vanaf 1405. De boerderij aan de Korte Broekstraat 7 in Hummelo heet Hoge Elmte. Wie van de lezers heeft bijzonderheden over de ouderdom en vroegere bewoning van deze boerderij?

Pelgrim de straat op, omdat ze daarachter schuren hadden. Tot de zeventiger jaren heeft de kolenhandel nog bestaan. Uit het diligencebedrijf zijn in Dieren een taxibedrijf en in Ede een transportbedrijf voortgekomen. Marinus vond vermeld dat zijn overgrootvader ooit een waarschuwing kreeg van de politie: hij liet 's nachts zijn kar op straat staan en daar liepen in het donker mensen tegenaan, al of niet aangeschoten. Een zuster van Gert-Jan, Elisabeth, was getrouwd met de Doetinchemse burgemeester Kehr. De naam Rummelink duikt in de Achterhoek meermalen op. Zo

♦ De boerderij Rummelink aan de Landstraat in Heelweg. (Foto Ron Nagtzaam)

wel bij Hengelo (1383 Remboldinch) als in Varsseveld/Heelweg (1489 Rummeldynck) zijn van de voornaam Reginbald of Rummelt boerderijnamen afgeleid. Ook Twente had vanouds twee erven Rummelink, in Zenderen en Hellendoorn. Een variant is Reimelink, onder andere bij Eibergen, in 1331 Reymboldinc, voorts in Twente bij Enschede en Delden. In Friesland komt de variant Roemelink voor.

Straatnamen

In de Achterhoek zijn ook diver-

se straatnamen die aan de familie herinneren. De Doetinchemse Rummelinkstraat is vernoemd naar wethouder Jacob Karel Rummelink (1832-1907), van de tak Heinoorden. Bij de Malthorst in Drempt is aan Rummelinkweg genoemd naar Herman Rummelink, die in de oorlogstijd wethouder en loco-burgemeester was (een neef van de vader van Jaap). De Rummelinkdijk in Keijenburg is naar een daar wonende familie. Dan staat er nog een nieuwe boerderij genaamd Rummelink

tussen Zelhem en Halle, bewoond door een nazaat van Rummelink van de Meugenthorst in Hummelo. In Leiden zou een schipperstak Rummelink zitten. Die moet nog verder worden uitgezocht. Johan Roelof Rummelink van de Brinkenborg in Hoog-Keppel, bijgenaamd Jan van de Prins, werd tweemaal weduwnaar en trouwde drie keer, maar bleef kinderloos. Zijn grootvader Lammert had een herberg, genaamd de Prins, nu het pand Dorpsstraat 16 in Hummelo. Jo-

han Roelof bouwde als rentenier in 1904 de Prinsenhof (huisnummer C94, later Prinsenvweg 16) en nam een nichtje aan, dat later de Prinsenhof erfde. Het was de moeder van Jaap Rummelink, de genealoog, die nog altijd op de Prinsenhof woont. De grootvader van Jaap, Jacob, derde zoon van de Malthorst, had een stalhouderij in Doesburg en was taxateur, evenals later zijn vader. Er bestaat in Jaap zijn tak een familie wapen, dat onder andere een pijlenbundel en een kroontje toont.

1990

ZATERDAG 31 JANUARI 1998

OOST-GELDERLAND

Hegeman is zonder meer een interessante familie. De oudste gegevens komen uit Harderwijk en Elburg, zodat wordt aangenomen dat daar de oorsprong ligt. Het was daar een zeer gezeten familie. Ene Wolter Hegeman (1545-1582) uit Harderwijk was als kapitein en kolonel in Staatse dienst actief, later in Gelderse dienst. Van hem zijn heel wat bloedige krijgsdaden bekend. Hij sneuvelde in 1582 bij het beleg van Bronckhorst.

De oude stamboom Hegeman tot 1800 was indertijd al uitgezocht door de genealoog J. Melssen, op verzoek van Joannes Hubertus Hegeman, de vader van de bekende honderdplusser en korvenvlechter Willem uit Vragender met zijn witte baard.

Kweker Bennie Hegeman uit Braamt (61), wiens opa een half-

Hegemans stammen af van veldheer

broer was van de genoemde Joannes Hubertus, heeft in aansluiting op de eerdere studie nu een aanvullend familieboekje samengesteld, dat in zijn eigen tak tot het heden doorloopt. Hij vond zijn gegevens in het Didamse gemeentearchief, bij het Staring Instituut en bij diverse familieleden, en bood zijn resultaten onlangs aan de familie aan.

Beginnend in Harderwijk bij ene Jacob Hegeman, die die 1544 huwde met Elsgen Cornelissen, komt hij in rechte lijn via de voornoemde veldheer Wolter en diens nazaten (meestal ook Wolter hetend) in begin achttiende eeuw terecht in Didam.

Didamse Wolter (1798-1862) trouwde met Gertrudis Poor, dochter van een rijke en aanzien-

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmen, suggesties en aanvullingen 0543 472603, fax 471415.

lijke 's-Heerenbergse boeren- en herbergierfamilie. Deze Wolter was bijenhouder, zo blijkt uit het

Didamse archief. Zijn vader was drost van Wisch, Terborg en Varsseveld, hetgeen mogelijk verklaart hoe deze tak in Oost-Gelderland terecht kwam.

Uit twee huwelijken van Joannes Hubertus Hegeman (een zoon van de imker) kwamen acht kinderen, van wie Bernardus (1886-1983) de grootvader van Bennie was. Deze Bernardus trouwde in 1920 met de Stokkumse Everdina Verstege (1894-1953). Dit huwelijk telde twaalf kinderen. In 1921 verhuisde het echtpaar van Lengel naar Braamt, waar de boerderij van Hartjes naast de molen werd gekocht. Dit pand, gebouwd rond 1875, was waarschijnlijk een café geweest, te oordelen naar de erker met twee deuren, die vroeger aan de straatkant zat. De bewo-

ners Hartjes trokken in 1921 naar Brabant.

Torentje

Bennie Hegeman vertelt dat het Didamse oudershuis van zijn grootvader nog een deftig aanzien had met een torentje. Dit torentje wordt bij familie in Elten nog bewaard.

Merkwaardig in het hele verhaal is, dat de naam Hegeman in 1581 ook in 's-Heerenberg al voorkwam. Immers ene Wolter Hegeman voerde in dat jaar een wapen, vertonend een klimmende bruine beer met drie zilveren schopjes. Waar deze telg in het hele verhaal moet worden geplaatst is niet precies na te gaan. De nu gemaakte vervolg-stamboom omvat alle nakomelingen

♦ De boerderij in Braamt, waar de Hegemans vanaf 1921 wonen. (Foto Ron Nagtzaam)

in Nieuw-Dijk (Menting), Kilder (Borkus), Braamt, Lengel en Stokkum (Menting). Bennie Hegeman wil zijn eigen tak Hegeman-Ver-

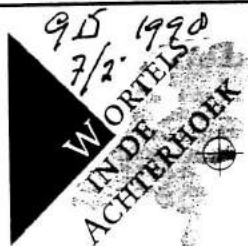
stegen nu nog verder 'aankleden' met foto's en gegevens. Ook zoekt hij informatie en foto's van zijn oudershuis in Braamt.

Rondom is de wereld enorm veranderd, maar het boerderijtje 'de Toete' in het Vordense groen is nog zichzelf. Alleen wordt het al lang niet meer bewoond. Het doet dienst als winkeltje en kaasmakerij van het hier gevestigde biologisch-dynamische bedrijf 'de Vijfsprong'.

Riek Klein Bramel-Haverkamp, die nu in de nieuwe woning 'Laanzicht' ernaast woont, zegt dat de oude huisnaam 'de Toete' is afgeleid van de puntvorm van het huisperceel tussen de Reeoord- en Enzerinckweg. Het dialectwoord 'toete' betekent eigenlijk puntzak. Haar schoonvader werd vroeger ook 'Derk van de Toete' genoemd. Kennelijk is de naam heel bewust gegeven, want een regel uit een (verder vergeten) gedicht luidt: 'Dit huisje zal de Toete heten'.

Geen stroom

Toen Riek in 1950 trouwde met Willem Klein Bramel en hier kwam wonen kwam was de hele omgeving nog onbebouwd en was er nog geen elektriciteit; de aan-

rubriek over boerderijen en familienamen door Henk Harmsen. suggesties en aanvullingen 0543 472603, fax 471415.

leg kwam pas in 1961. Toch was de afgelegen plek aan de zandweg in de bossen een minder groot probleem dan het lijkt, want dagelijks kwamen bakker, kruidenier en andere ijverige middenstanders nog langs de deur. Het gemengd boerenbedrijfje van zes hectare schakelde over op kippen, die in die dagen lucratief

Rond de Toete aan de Vijfsprong

werden om de eieren. Er werden heel wat kippenhokken bijgebouwd, die inmiddels weer zijn verdwenen.

Over de historie van de Toete is niet veel bekend. Begin dertiger jaren werd het 'Saksische' boerderijtje aan de linkerkant uitgebreid, waardoor de huidige L-vorm met verbrede voorgevel en drie ramen ontstond. Boven kwamen drie slaapkamers voor de aangroeiende kinderschaar.

De familienaam Klein Bramel duidt op een verband met het kasteel Den Bramel. Verteld wordt dat kleumende jachtgezelschappen van het kasteel hier vroeger aangingen om er een verwarmende borrel te genieten, dus zal het oorspronkelijk wel een pachtboerderijtje van de kasteelheren zijn geweest. Wanneer het door de familie is aangekocht is onbekend. De naam Klein Bramel telt in Vorden diverse telgen, maar een tak in Warnsveld stierf in

mannelijke lijn uit. De naam Groot Bramel komt in Vorden trouwens heel wat meer voor dan Klein Bramel.

Laanzicht

Toen de bewoners een nieuw huis bouwden, kreeg dit het deftige opschrift 'Laanzicht', vanwege het uitzicht op de verlengde Enzerinckdijk. Dierenarts Weggelaar vond het doodzonde en zei tegen Willem Klein Bramel: „Hoe heb je dat kunnen doen?” Maar Willem (hij overleed tien jaar geleden) vond 'de Toete' als huisnaam maar niks.

Een rondgang door het oude huisje leert dat het nog gedeeltelijk in oude staat is. Twee stenen trapjes leiden naar de iets verlaagde melkkamer en de oude 'kōkken' is nog aanwezig. Waar vroeger de pinken stonden is nu de koeling, de koeienstal werd kwarkmakerij. Verdwenen zijn de 'balkenslieten' als deelzoldering.

In 1984 begon zoon Derk Klein

Bramel een biologisch-dynamisch bedrijf rond de oude Toete, dat uitgroeide tot een heel complex. De naam 'de Vijfsprong' is afgeleid van de wegstijger, gevormd door Galgenoorweg, Enzerinckweg en Reeoordweg. Maar de naam is ook symbolisch voor de functie van dit bedrijf, waar mensen met een stoornis door zinvol werk hun eigen levensweg in de maatschappij kunnen leren vinden. De antroposofische leefgemeenschap van Stichting Omslag, gebaseerd op de wetenschap van Rudolf Steiner, helpt mensen met een verstandelijke handicap, drugsverslaafden, delinquenten.

Het biologisch-dynamische bedrijf van de therapeutische leef- en werkgemeenschap Urtica-de Vijfsprong levert hoogwaardige tuinbouw-, zuivel- en natuurproducten. Urtica is het latijnse woord voor brandnetel, een geneeskrachtige plant, die het therapeutische aspect van de leef- en

♦ Het oude boerderijtje 'de Toete' bij Vorden. (Foto Ron Nagtzaam)

werkgemeenschap uitdrukt. Het bedrijf heeft dertig hectare grond, zo'n achttien melkkoeien met eigen fokstier, vrakens, paarden, akkerbouw, zuivelverwerking, tuinbouw en winkel en een groot woonhuis voor de hulpverleners en hun begeleiders. Nieuw is

een semi-permanent kantoor met vergaderzaal. Bij verdere uitbreiding van de bebouwing zal in de komende jaren het bouwvallig geworden oude huisje 'de Toete' wel verdwijnen. En daarmee de herinnering aan het eenvoudige boerderijtje waar het allemaal begon.

7-2-1990

'Aan den grintweg naar Doesborg', nu Hummeloseweg, stond eens de Brouwersmolen. Alleen de romp staat er nog, als onderkomen van het architectenbureau Van Geenhuizen.

De molen ten zuiden van het dorp dateerde van 1821 en was oorspronkelijk eigendom van J.E.T. Langelier, die deze de naam Brouwersmolen gaf. De naam stamde af van zijn ouderlijke woning, het hotel (logement) met stalhouderij van Gerrit Langelier, 't Brouwershuus', nu het hotel van Hans en José Langelier aan de Spalstraat. Het hotel is al vijf eeuwen in familiehanden (zie Wortels d.d. 7-6-1997).

Rond 1590 had men al een bierbrouwerij op deze plek. Ook beschikte de familie Langelier over landbouwgronden, onder andere de Waerlekamp. De gemeente kocht dit perceel bij akte van 22 juni 1829 van Gerrit Langelier ten behoeve van de aanleg van de algemene begraafplaats, die rond 1830 in gebruik zal zijn genomen. Voordien was men aangewezen op de ruimte rond de Remigiuskerk voor het begraven van overledenen.

Molen en hotel waren dus ooit één familiebezit, aldus Hengelo-kenner Teun Roenhorst. Teun heeft de molen zelf niet meer met wieken gekend, maar weet nog wel

Rond de molen van brouwer Langelier

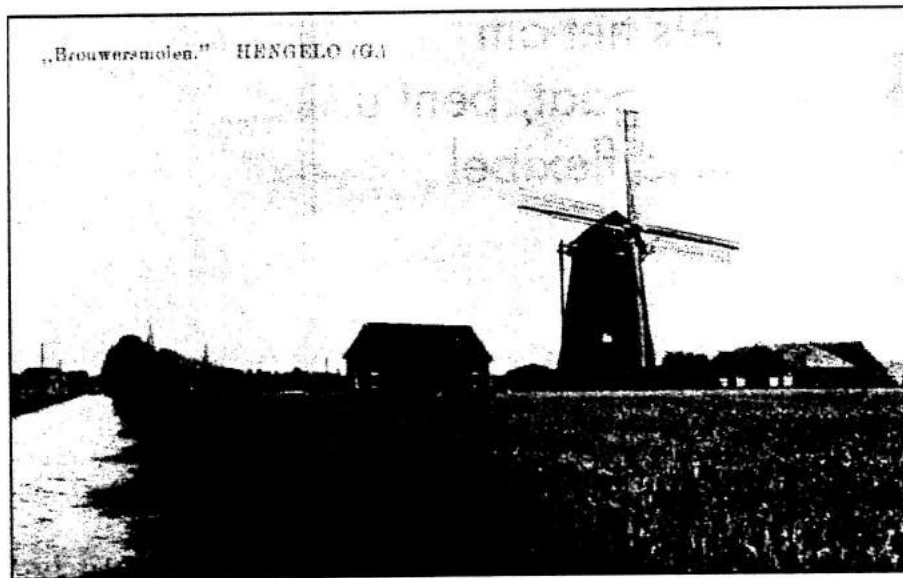
9.D.14/02.1998

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen. Suggesties en aanvullingen 0543 472603, fax 471415.

dat er op zuiggas werd gemalen. Rond 1950 werd de molen ontwikt. De spraakzame Teun herinnert zich uit zijn jeugd nog wel de reclameleuzen op de molenromp, zoiets als 'Eerst proberen: Hengelose honingkoeken en moppen, tafelkoek.' Deze reclame was van bakkerij Tijdink, al actief vanaf 1879, de zaak waar nu bakker Jozef Schabbink gevestigd is.

Roenhorst vertelt nog over een voorval uit 1935 of 1936, dat

♦ De Brouwersmolen op een prachtige ansicht van vermoedelijk rond 1925. Rechts de molenaarswoning, vooraan de zaadloos en geheel links in de verte aan de 'grintweg naar Doesborg' het toenmalige huisje van Kraaivanger. (Foto T. Roenhorst)

plaatshad aan de aan de Hummeloseweg, verder richting het dorp.

De Jonker von Twickel van 't Kerveldronkgraag 'een' neutje bij het

oude café De Zon van de familie G. Bruggink (nu meubelhandel Grootbod). De beschonken jon-

ker, die met paard en rijtuig naar Doetinchem wilde, zag zijn weg belemmerd, hetzij door een obstakel of door een ongeval, dat is niet precies bekend. Hij had niet het geduld om te wachten tot de weg weer vrij was en stuurde zijn paard tussen de lindebomen en een huis (later de woning van veehandelaar Boers) door, met als gevolg dat er compleet een hoek uit het huis werd gereden.

Teun Roenhorst (46) ziet het fraaie van vroeger snel verdwijnen. „Op een zonnige ochtend na een vorstnacht zat ik hiervoor het raam en keek zo naar buiten, naar de grote maquette van de Hengelose dorpsschool anno 1885 die ik zelf heb gebouwd. Vogels vlogen rond het schooltje. Op dat moment schoot door me heen dat Hengelo enorm veranderd is. De rust en landelijkheid dreigen verloren te gaan. Veel van het oude dorpsschoon is gesloopt, daarbij panden die nu zeker op de monumentenlijst zouden zijn geplaatst. De gemeente telde ooit zes molens, waarvan twee binnen het dorp. Wat is er van over?” Dat er nu ook al hoogbouw in Hengelo wordt geïntroduceerd doet voor Roenhorst helemaal de deur dicht. „De Kastanjelaan was ooit het Wassenaartje van Hengelo, maar de Groene Kruisstraat is de Bijlmer van de toekomst.”

Plug: volk van schippers en vissers

Vincent van Gogh logeerde als schooljongen bij een familie Plugge in het Belgische Laken. Een aardig ventje, alleen hij kon geen onbeschreven stuk papier met rust laten. Alles klierde hij vol. Zijn tekeningen gingen natuurlijk achter elkaar de prullenbak in. 'Eene goede huisvrouw bewaart geen rommel' sprak moeder Plugge opgeruimd.

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603, fax 471415.

Aan sommige namen is op een of andere manier onmiddellijk te horen dat ze niet van Achterhoekse origine zijn. Neem de naam Plug. Aaltenaar Dirk Andries Plug (53) komt voor de herkomst van zijn familienaam terecht in het Noordwijk aan Zee van eind zestiende eeuw. Het familiewapen toont een anker en een houten pin of plug, beide elementen die op scheepvaart wijzen. Dirk vermoedt dat bij de ouderwetse eikenhouten schepen taps toelopende houten pluggen werden gebruikt om bijv. noestgaten te dichtten. Het is hetzelfde woord als voor een stekker in het Engels. Ook in het Noors spreekt men van plug en in het middelhoogduits luidde het woord pfloc. De etymologie vermoedt een verband met het woord ploeg, welk landbouw-gereedschap in zijn oudste vorm

immers ook uit een aangepunte houten pin bestond, die door de grond werd getrokken.

Zeevaart

Het is treffend dat de voornaam Dirk al vele generaties door de Pluggenfamilie waart, maar ook dat Dirk Andries en zijn broer zelf nog hebben gevaren. Een oom was veertig jaar bij de marine; de zee zit kennelijk in de genen van de Plug-telgen. Waren de Pluggen van oorsprong vissers, later kwamen ze ook in de scheepvaart als bootman, stuurman, machinist, kapitein, loods en reder, in militaire beroepen, in

ambachten en als dominees. Oudst bekende stamvader is Jan Jansz uit Noordwijk aan Zee, geboren rond 1591, die negen kinderen had. Zijn zoon Jobbe werd in 1626 al eerste Plug genoemd. Een tak die naar Scheveningen trok noemde zich Plugge, het middel-nederlandse woord voor plug. Ook bestaan in Nederland nog de varianten Van der Plug, Pluggen en Beschoor Plug. Takken Plug zitten o.a. in Nijkerk en Lemmer. Alle Pluggen waar ook ter wereld zijn familie van elkaar. Dat blijkt wel uit de grootbladige stamboom, horend bij het grote familieboek, samengesteld in 1990 door Joost Plugge uit Gouda: 'Uw naam is Plugge', een geslacht van vissers uit Noortich op Zee'. In de stamboom zitten opmerkelijke personen. Cornelis Hendrik Adriaan Plug was Nederlands ambassadeur in diverse landen (in 1986 in Spanje). De in Nieuw-Zeeland geboren captain R.F. Plugge uit Engeland was een van de kopstukken bij de invasie op Normandië.

Op de erebegraafplaats in Loenen op de Veluwe liggen tien naamdragers begraven als slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Dirk Plug vertelt dat hij onder de Scheveningse evacuees, die in

1995 bij de bevrijdingsherdenking Aalten bezochten, ook naamgenoten aantrof.

Bredevoort

Bredevoort had van 1934 tot 1946 de hervormde dominee Willem Andries Plug. Hij kwam uit Eijerland. Na zijn Bredevoortse jaren vertrok hij naar Hattem, waar hij een ruimere pastorie kreeg. Die had hij nodig voor opvang van gasten in verband met het zogenaamde mottlingenwerk, kennelijk een vorm van pastoraat-aan-huis. In Lochem woont nog een zoon van de predikant.

Hoe kwam de naam Plug behalve via de dominee in de Achterhoek terecht? Heel simpel. De vader van Dirk Plug, Jacobus (1911), kwam op vier- of vijfjarige leeftijd met broers via kerkelijke instanties vanuit Amsterdam als pleegkind bij de familie Ruesink in de Dinxperlose Heurne terecht. Ze moesten naar een pleegouders in verband met overlijden van hun moeder. Vader Plug werkte later bij bakker/kruidentier Kluvers in Aalten en staat nog tweede van links op een foto van die bakkerij op blz. 43 in het boek 'Aalten zoals het was, zoals het is' (deel 1). In Aalten trouwde hij Antje Massen. Een broer van Jacobus woont nog in Gendringen.

♦ Het wapen van de familie Plugge. (Foto Ron Nagtzaam)

Rexwinkel familie van boeren en timmerlui

90. 10/2-1998

Gerrit Rexwinkel, geboren 1853, was koopman, timmerman en caféhouder op de Weerd in Varsseveld. Hij had er een schietbaan en een kegelbaan in de open lucht, langs de straat. Kerkgangers die naar de Keurvorsterkerk liepen klaagden hierover. De caféhouder stelde daarop voor de banen te verplaatsen, zodat ze vanaf de straat minder zichtbaar waren. Hiermee werd door de kerk ingestemd.

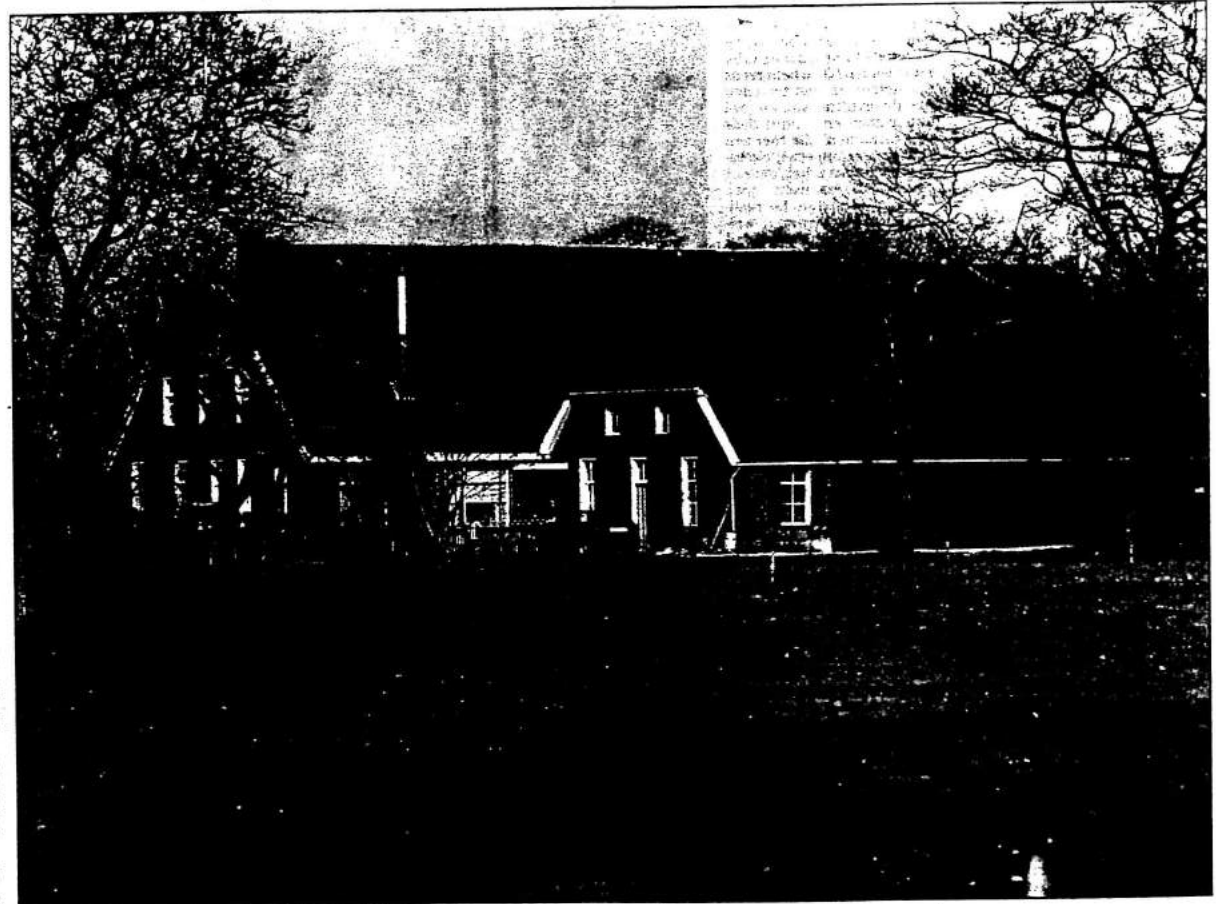
De buitenbaan van de Weerd was echter geen lang leven beschoren, want ze kon niet op tegen de concurrentie van de binnenbanen in Varsseveld.

De Hagenaar Jan Rexwinkel (74) werkt aan de stamboom van de familie. De oud-chef technische zaken van de giro nam het onderzoek in 1985 over van Hannie Rexwinkel uit Varsseveld, dochter van Gerrit Johan Rexwinkel.

De oudst bekende voorvader was Willem Rexwinkel, geboren rond 1673, overleden in 1738. Hij was getrouwd met Jenneke Kemperman, dochter van Herman en Dersken Luijmes uit Varsseveld. Stamvader Willem komt voor in stukken over een juridische kwestie rond de betaling van 'schinken' door de weduwe Pierik; na overlijden van haar man ontstonden misverstanden over de betaling aan Rexwinkel.

Drie takken

Bij de volkstelling van 1947 telde Gelderland ongeveer 110 naamdragers. Aangenomen mag worden dat al die personen afstamen van bovengenoemde stamvader Willem. De familie valt grofweg uiteen in drie takken. Een bleef op de Weerd in Varsseveld, een tak trok in de persoon van de toen 22-jarige Hendrik Jan, geb. 1834, in 1856 naar Iowa in de Verenigde Staten. Een derde tak trok via Terborg naar Den Haag. Het was de grootvader van Jan Rexwinkel, die in 1870 als jong timmerman in Den Haag werk vond. De zeer oude naam Rexwinkel, in het archief van klooster Bethlehem (1180-1580) al vermeld, is misschien te verklaren als 'Koningshoek' (winkel = hoek, latijns rex = koning). Meer valt niet te achterhalen.

♦ 't Olde Rexwinkel aan de Sinderenseweg 72 tussen Varsseveld en Sinderen. (Foto Vincent Jannink)

Op de aflevering van 'Wortels' van 14 februari kwam een aanvulling van José Langelier uit Hengelo. Ze schrijft: „In 1831 werd de molen als volgt omschreven: 'Koom- en Runmolen - inhoudsgrootte 03.60 - eigenaar Hermanus Branderhorst en cons. gebruiker/pachter Kempers. Een nieuwe, 4 uur van 't dorp verwijderde, steenen koormolen hebbende twee paar steenen waarvan een paar tot 't malen van run gebezigd

wordt, hebbende door de ongunstige ligging tusschen de beide andere molens weinig te doen, dezelfde maalt voor 700 zielen'. In dat jaar waren er nog twee molens: de Olde Kaste en de Vleemingmolen in het dorp. De Vleemingmolen was toen in bezit van J.E.T. Langelier. Zou hij

eerst de Brouwersmolen gebouwd hebben en een paar jaar later de Vleemingmolen overgenomen? De Brouwersmolen werd in 1882 verbouwd. Een zeer groot molenaarshuis kwam erbij, waarin volgens zeggen paard en wagen konden draaien. Het her-

bergt ook veel knechten en meiden. Als eigenaresse stond een vrouw te boek: Johanna Fr. Kempers, die ook het molenaarshuis in bezit had. Zij zal familie (een dochter?) van de eerder genoemde pachter geweest zijn. Nu waren de rollen mogelijk omgekeerd en was een

Branderhorst (Everhardus Joh.) de molenaar. In 1888 kwam de zaak in handen van J.E.T. Langelier. Tien jaar later nam Albert Jansen uit Diepenveen het over. Deze familie bleef op de molen. De laatste was Frederik Willem (1980 overleden)."

WORTELS IN DE ACHTERHOEK rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen 0543-477503, fax 471415.

Brouwersmolen

Het stamhuis 't Olde Rexwinkel staat nog aan de Sinderenseweg 73, tussen Varsseveld en Sinderen, momenteel bewoond door Jo Jansen. Door afscheiding zijn later ook een Klein Rexwinkel en een Nieuw Rexwinkel ontstaan. Ook op Orinshuis in Varsseveld was lange tijd de familie Rexwin-

kel van boeren en timmerlui gevestigd. Diverse familieleden beoefenden het timmervak. Ook in Terborg had de familie een timmerzaak. Ook in deze eeuw emigreerde nog een gezin naar Amerika. Een neef van de genealoog ontving via internet een bericht uit Zuid-Californië van een naamdrager, die contact zocht. Deze schreef dat zijn grootvader Derk Jan was, geboren 1888. Na enig onderzoek bleek dat deze opa een zoon was van kastelein Gerrit Rexwinkel van de Weerd, de man van de kegelbaan.

Ervalt nog een en ander uit te zoeken. „We blijven bezig", aldus Jan Rexwinkel. Hij wil vooral graag weten of Hendrik Rexwinkel, die in 1625 als getuige bij een grensincident tussen Aalten en Dinxperlo werd opgeroepen, een rechtstreekse voorvader van eerdergenoemde Willem was. Maar of de archieven dit nog zullen prijsge-

ven? Hendrik was waarschijnlijk rond 1558 geboren en behoorde dus al tot het sterke ras: bij meningsverschillen over het grensverloop werden in die tijd vaak oudere mensen als getuigen gevraagd. Zij moesten aanwijzen hoe volgens hen de grens hoorde te lopen.

Rond Koskamp en de IJzerlose Koskemper

WORTELS IN DE ACHTERHOEK
rubriek over boerderij- en familie-
namen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen
0543 472603, fax 471415.

Drie broer Koskamp uit IJzerlo waren echte pioniers. Twee van hen reden in de jaren dertig dagelijks op de fiets naar Hupsel bij Eibergen om er een stuk woeste grond met de schop te ontginnen en er een boerderijtje te vestigen. Een vriendelijke buurvrouw vond dat heen en weergefiets maar niks en liet de twee overnachten. De derde broer kocht heide in het Drentse Hoogeveen.

Het waren drie ooms van Hans Koskamp (40) uit Barlo, die bezig is met de stamboom Koskamp, daarbij geholpen door Gerrit Kortten van de Woerd uit IJzerlo, wiens moeder een Koskamp was (zijn grootvader van moederskant verhuisde in 1884 van Koskamp naar de Woerd). De naam Koskamp wordt in Aalten uitgesproken met de nadruk op de tweede lettergreep. De betekenis zou kunnen zijn: stuk grond waarop goed de kost te verdienen is. Dit in tegenstelling tot andere grondstukken, waarop dit minder lukte, zoals Kostverloren.

Lubbert

Het stamhuis Koskamp aan de Lurvinksteeg 4 in IJzerlo, met een taalkundig interessante umlaut ook wel de Koskemper genaamd, is tot 1884 door de familie bewoond, toen kwam Jentink, later Kortten. De put bij het huis dateert nog uit de Koskamp-tijd.

De huisnaam Koskamp kwam in 1538 al voor met de vermelding dat de bewoner jaarlijks driescapel rogge moest leveren aan het Gasthuis in Bocholt. De boer op Koskamp moest een dag per week werken voor de heer van Bredevoort, zo wordt in 1544 vermeld. Diensten aan Anholt waren al in

♦ Boerderij de Koskemper aan de Lurvinksteeg 4 in IJzerlo. (Foto Jan van den Brink)

1438 afgekocht met drie molder rogge jaarlijks. Maar of deze bewoners rechtstreekse voorouders waren is niet bekend.

Ene Aeltjen Koskamp staat in 1645 vermeld als hervormd kerklid. Of ze getrouwd was met Lubbert Beutincks, die rond Pasen 1652 met twee dochters van Lintelo naar huize Koskamp in IJzerlo kwam, is onzeker. In ieder geval noemden de dochters van Lubbert zich Beutincks Koskamp. Zijn zoon Nelis heette alleen Kos-

kamp. Uit twee huwelijken had hij dertien nakomelingen, het begin van een flink geslacht. Hierin zijn drie hoofd takken te onderscheiden.

Een bleef op de Koskemper, een trok in 1751 naar Dinxperlo en een rond 1830 naar Barlo, op Brunink, het latere Kappers. Vanuit Barlo kwamen de Koskampen op Helligenuis in Sinderen terecht. Voorts bewoonden ze onder andere Nagel in Breeden-

broek, Nellishuis in De Heurne en Tuunterboer in IJzerlo.

Amerika

De naam Koskampweg in IJzerlo wekt verwarring, want er woont nu geen Koskamp meer. De naam houdt verband met Derk Willem Koskamp, die hier in 1868 trouwde met Janna Kerkhof (Hans Koskamp zijn overgrootmoeder). De huisnaam Olde Kerkhof veranderde daardoor in Koskamp. Van de vader van Janna is nog een oud

bijbeltje uit 1818 bewaard. Voorin staat met grote hanenpoten geschreven: 'G.J. Kerk Hof Hoort Boek Toe'.

Hans Koskamp begon zo'n vijftien jaar geleden de stamboom uit te zoeken. Het onderzoek sliep wat in, totdat op zekere dag een Amerikaanse naamgenoot op de stoep stond. In de vorige eeuw vertrokken familieleden naar Oostburg in de VS. Ook in Canada woont familie. Het zoeken is nu naar de takken overzee en de Duitse

naamgenoten. Rond de eeuwwisseling gingen enkele Koskampen in de textielfabrieken van Bochoit werken en ze trouwden er. Sommigen hielden de Nederlandse nationaliteit, wat in de oorlog nogal een verdeeldheid in de families gaf. Een Koskamp in het Overijsselse Den Ham heeft een aantal garagebedrijven. In de Vondense buurtschap Mossel moet een huis met de naam Koskamp staan. Er valt dus nog genoeg uit te zoeken.

Wie Coops zegt, zegt molens en mulders

De Achterhoek telt diverse familienamen die generaties lang zijn verbonden met het molenaarsvak. Zo'n naam is ook Coops. Gedurende zo'n vier eeuwen heeft dit geslacht gemalen op diverse molens in de streek. Hun molens vervielen tot rompen, maar het huidige mengvoederbedrijf in Halle is nog een laatste voortzetting van de meeltraditie.

De familienaam Coops is een patroniem van de voornaam Coop, de Oost-Nederlandse verbastering van Jacob. Het wapen van Jan Coops, leenman van de Hoogheid Wisch en Anholt in 1757, toont een zwaan en tweemaal drie rondjes. De een zegt dat dit bollen zijn, anderen houden het penningen of -natuurlijk vanwege het meel: koeken. Het wapen staat afgebeeld in het boek 'Coops, vierhonderd jaar molenaars' door C. Coops uit Wageningen, dat bij het Staring Instituut ter inzage is. De oudst bekende stamvader is

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesies en aanvullingen 0543 472603, fax 471415.

waarschijnlijk 'Coop die muller van Selm'. Rond 1700 waren er drie broers, Hendrik, Dercken Jan Coops. Hendrick was pachter van het stadsgemaal van Doetinchem, bestaande uit de 'windt- en watermeulen deser stadt'. Zijn broers stonden borg voor hem, en niet vergeefs: ze betaalden in 1710 twee 'meulenstenen', waarvan Hendrick de rekening niet had

voldaan. Het drietal kwam uit Zelhem. De Coopsen woonden tot rond 1870 in de omgeving van Doetinchem en zwermden toen uit. Andere takken bleven tot het uitsterven in 1813 respectievelijk tot nu toe het maalbedrijf trouw. In Zelhem aan de Hummeloseweg stond een houten standerdmolen uit 1471, eigendom van de Baron van Weede en Balgoyen en diens gemalin Baronesse van Raesvelt. Pachteres was rond 1690 Jantjen Dimmedaals, weduwe van Jan Coops. De familie Coops bleef tot 1818 deze molen pachten. Na onenigheid over de pacht of het onderhoud bouwde Jan Coops zelf een molen aan de Wiekenweg in Zelhem en tot 1938-'39 is daar op windkracht gemalen. Toen werden de wieken gesloopt en een dieselmotor geplaatst, die tot 1976 nog in gebruik was. De laatste molenaar Derk Jan Coops overleed in 1980. Grote plannen in de jaren 1986-'89 om de molen te volledig te restaureren (de krant

melde: 'de bakkers zullen voor het meel in de rij staan') gingen door geldgebrek als een nachtkaaars uit en de romp bleef een romp. De bovengenoemde houten standerdmolen werd in 1919 door een maalderij vervangen. Nu staat hier de wijk Molenhof in Zelhem.

Walmolen

In Halle werd in 1848 de Coopsmolen gebouwd, die tot 1957 maalde en in verval raakte. Bij het mengvoederbedrijf Coops staat nu alleen de romp nog.

Het Doetinchemse gemaal bestond vanouds uit de houten standerdmolen op de Doetinchemse stadswal, waar nu de Walmolen staat, en een watermolen. De walmolen was geschikt voor het vermalen van graan, eek en schors. Buiten de Waterpoort, waar de Slinge uitmondde in de Oude IJssel, was een watermolen, die echter bij gebrek aan water in de zomer nauwelijks kon werken. Nog

♦ De molen van Coops in Halle met woonhuis rond 1908. Naast de kar Bernard Coops en zoon Derk, bij het paard muldersknecht Johan Veenink. (Foto De Achterhoek)

een molen stond aan de Nieuwe-
weg in Doetinchem, van plm.
1830 tot 1915. Hier is in 1910 een
jongen door de wieken doodgesla-
gen, zo vermelden oude kranten.
Ene Wolter Coops, geboren 1764,
beoefende een heel ander vak. Hij

was zeepzieder in het Admiraals-
huis aan de Waterstraat in Doe-
tinchem en verkocht zijn zeep
aan winkeliers. Na 1811 was hij
raadslid, van 1843 tot zijn dood in
1847 'burgermeester' (nog met
een tussen-t) van Doetinchem.

OOST-GELDERLAND

"In onze kerk getrouwd Christoffel Sneller uit Mannheim en Teuntje Aelbers, dochter van Aelbert Willemsen uit Drempt". Deze vermelding uit december 1757 in de kerkboeken van Drempt vormt het begin van de Achterhoekse familienaam Snelder. In 1795 lezen we over het overlijden van Christoffel, waarbij vermeld staat dat hij Hollands soldaat is geweest. Sneller heette hij dus; pas in de derde generatie na Christoffel werd de achternaam tot Snelder.

"Konden we maar meer te weten komen over de herkomst van onze stamvader" zegt Gradus Snelder (45) uit Zutphen, die het onderzoek doet samen met zijn nicht Annet Vink uit het Brabantse Roosendaal en met Henk Snelder uit Westervoort. Zeven generaties staan nu op papier, maar in Duitsland loopt het spoor voorlopig dood. "We weten dat we bij een rijksarchief in Brühl moeten zijn, daar heb ik heen geschreven maar nog geen bericht van terug. We willen graag de geboortedatum en voorouders van Christoffel, ook of er in Duitsland nog nakomelingen van die voorouders wonen en of daar een familiewa-

Snelder: naam uit het Duitse Mannheim

WORTELS IN DE ACHTERHOEK
rubriek over boerderij- en familiena-
men door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603, fax 471415.

pen bestaat."

Dat Gradus alles in het werk stelt om erachter te komen, mag blijken uit het feit dat hij zelfs het Duitse tv-programma 'Lass dich überraschen' heeft aangeschreven, zeg maar de Duitse surprise-show. Maar of dat doorgaat is mo-

menteel zelf nog een verrassing. Verder zoekt Gradus (Molenweg 33, 7205 BA Zutphen) allerlei materiaal wat op zijn familie betrekking heeft: foto's, brieven, stukken, boekjes. In een kaartsysteem heeft hij al zo'n vierhonderd naamdragers verzameld. Ze wonen in de Achterhoek en de Liemers, maar tevens in Limburg, Laren NH, Utrecht, Enschede, Amsterdam, etc. Ook moeten er nog Snelders in Brazilië wonen.

Merkwaaardig is dat al sinds midden zeventiende eeuw de naam Snelder, zoals nu met een d dus, werd vermeld in Sint Maartensdijk. Maar dat kan geen familie zijn, want toen was Christoffel Sneller nog niet eens geboren. De opeenvolgende generaties Snelder woonden afwisselend in de gemeenten Steenderen en Hummelo & Keppel. De tak van Gradus kwam via zijn opa Gradus Johannes vanuit Drempt via de Voorster Klei in Zutphen terecht.

♦ Het leegstaande boerderijtje van Snelder aan de HGoefeksnestraat 14 in Achter-Drempt. Hier woonde opa Gradus Snelder. (Foto Ron Nagtzaam)

Het geboortehuis van opa staat nog aan de Hoefkensstraat 14 in Achter-Drempt. Het staat al jaren leeg en is door een hek omgeven.

Om de voorkant te fotograferen moest Gradus tussen de struiken doorsluipen. De foto vertoont een vaag stuk van het voorhuis. „Ik

hoop dat er meer foto's te vinden zijn van ons voorgelacht. Wie helpt?", zo besluit de familievors.

3364 9D 20/3-1998 Bluemers is mogelijk identiek met Bloemers

rubriek over boerderij- en familiena-
men door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603, fax 471415.

Tot dusver slaagde de Ruurlose dialectschrijver Wim Bluemers er niet in zijn voorgeslacht op te sporen. Een eerdere oproep in deze rubriek bracht ook geen oplossing. Hij kwam niet verder dan het mondelinge verhaal, dat de familie vanouds uit het Duitse Vardingholt afkomstig zou zijn. Onlangs kwam hij echter in het bezit van de genealogische verzameling van zijn overleden plaatsgenoot Jan Elburg, de man van zijn nicht Annelies Bluemers. Die legde blijkens zijn verzameling een link met de Winterswijkse naam Bloemers. Dat biedt heel wat nieuwe perspectieven. De feitelijke

aansluiting Bluemers-Bloemers ontbreekt echter nog.

Wim Bluemers: „Ik wist eerder helemaal niet dat Elburg met een stamboom bezig was. Het was dan ook een verrassing om onlangs zijn nagelaten materiaal in handen te krijgen.” Een deel hiervan blijkt te zijn geput uit de bekende collectie van de Winterswijkse huisarts-genealoog Das.

Harbers

De Winterswijkse Bloemers-stamboom begint volgens Das bij ene Geert Harbers, die voor 1684 overleed. Door huwelijk van zijn kleinzoon Willem Herbers met Trijntje Bloemers werd de familienaam later vastgelegd als Bloemers. Kennelijk woonde Trijntje in een huis genaamd Bloemers en nam de introuwende Willem de naam daarom over, zoals destijds gebruikelijk was.

Voor een verwantschap tussen Bluemers en Bloemers pleit het feit dat de namen bij Das door elkaar worden gebruikt, ook wel gespeld als Blömer. Ene Jan Hendrik Bloemers of Blömer werd in 1713 als vreemde tot het weversgilde toegelaten. Blijkens de Geldersche Volksalmanak van 1835 had een familie gespeld Bleumers toen in Winterswijk het logement De Klok. Sommige telgen

noemden zich Bluemers, zoals de wolspinner Jan Bluemers in 1812. Dokter Das maakt melding van een boerderij in Dorpboer, genaamd de Bloemerij. In 't Woold staat voorts een Bloemershuis. Bij de driehonderd personen die in 1846 vanuit Winterswijk emigreerden naar Amerika was ook de familie Bloemers op Dijkbos.

Aansluiting

Wim Bluemers' grootvader Johannes Henricus Bluemers (foto), geboren in 1870 in Winterswijk, trok aanvankelijk naar Lochem, waar hij werkte bij slachterij Schekman aan de Tramstraat. In 1912 werd in Lochem Wim's vader vader Franciscus Antonius geboren. Hierna verhuisde de familie naar de later gesloopte 'Kafute' aan de Spoorstraat in Ruurlo. Wim Bluemers beschreef in een vorig jaar verschenen dialectboekje zijn prille jeugd rond die woning.

Merkwaardig is dat de eigen genealogische gegevens van Jan Elburg nergens aansluiten op die van dokter Das. Elburg begint bij Joh. Hermanus Hendrikus Bluemers, landbouwer, schoenmaker en leerlooier, die in 1811 trouwde met Maria Elisabeth Kamphuis geb. Olfen(?). In rechte mannelijke lijn volgt dan Franciscus Antonius, geboren 1822, getrouwd

met Janna Grada Toebes. Twee van hun zonen vinden we later in Ruurlo terug: Hermanus Bernardus en Joh. Hendrikus (de opa van Wim).

Het enige raakvlak tussen de beide genealogieën vormt tot dusver het feit dat diverse tijdgenoten van voornoemde Joh. Herrn. Hendrikus volgens Das ook schoenmaker of zadelmaker waren. Dat kan op verwantschap wijzen, want beroepen gingen doorgaans van vaders op zonen over. Maar daar staat tegenover dat het vak van schoenmaker in een dorp als Winterswijk door velen werd beoefend. Voor het overige hebben we bij de Bloemersfamilie van Das meestal met wevers, wolspinners en koperslagers te maken. De hamvraag van Wim Bluemers blijft nu: waar ergens moet zijn betovergrootvader J.H.H. Bluemers worden geplaatst in de stamboom van Das? Misschien zijn er in de Bloemers-familie wel mensen die hun genealogie inmiddels verder hebben uitgelopen en die hem zijn tegengekomen, denkt Wim hardop. Als u meer weet, graag een reactie.

♦ **Johannes H. Bluemers (1870-1921), geboren in Winterswijk, stamvader van een van de twee Ruurlose Bluemerstakken.** (Foto coll. W. Bluemers)

Van papiermakerij in het oude Barlo

Als Arno Pampiermole (27) uit Winterswijk rondfietst in Barlo, krijgt hij een heel apart gevoel. Hier woonden ooit zijn verre voorouders en hier, aan de Zilverbeek, stond de papiermakerij met watermolen waar zijn naam naar verwijst. De marine-onderofficier heeft na jaren van archiefonderzoek in een boek de genealogie en historie beschreven.

Zo'n 150 meter ten westen van boerderij 't Markerink stond van 1688 tot 1806 de watermolen, vertelt Arno. Boer Lubbers wist de plek nog aan te wijzen. Het bijbehorende huis heeft er nog tot 1860 gestaan en zou wegens wateroverlast zijn gesloopt. De herinnering die nu nog rest is het in 1860 dichtbij gebouwde huis 'De Papiermolen' van de familie Hunink aan de Aladnaweg, in de volksmond verbasterd tot 'de Piermaeker'. Hier woonde tot 1919 de laatste naamdraagster, Johanna Hendrika Pampiermole. Door huwelijken en vererving werd de familienaam van de bewoners Hunink.

Arno begon met zijn broer Bert al in 1985 aan de stamboom. In 1995 hervatte hij het onderzoek. Het begin was de vermelding in het boek 'Molens, mulders en meesters' (1979) van Herman Hagens over watermolens. Die veronderstelde dat de Aaltens-Winterswijkse familienaam Pa(m)piermole afkomstig was van de watermolen op de Zilverbeek. Dat vermoeden bleek te kloppen. Geraadpleegd werden de archieven van Aalten en Winterswijk, de rijksarchieven in Arnhem en Den Haag, het Papierhistorisch Archief Apeldoorn en het archief van Borculo (want de Heer van Borculo was oorspronkelijk leenheer van het goed Rikkerdink of telwel Wiekerink in Barlo, waarop de watermolen stond).

Grote vraag

De stamboom begint bij ene Coene Meynen, geboren rond 1610, ongetwijfeld bewoner van het Meynengoed in Barlo. Diens kleinzoon Geert trad in dienst van de papiermolen en nam die later over. De papiermolen werd 1688 gesticht door de Zutphense

kapitein en Bredevoortse commandeur Anthony Zwaan, omdat er grote vraag was naar papier. Een van de dochters van Geert trouwde in 1743 met Jan Vervelde, die later Jan (op de) Pampiermole heet.

In de 'Geographische Beschrijvinge van de Provincie van Gelderland' (P.J. Entrop, 1772) wordt vermeld: „Het Zilverbeekje, als geëvende zeer fraai wit Zilverzand, waar op voormalen een Papiermolen, waar op zeer goed papier wierde gemaakt, gevonden wierde.” Vermoedelijk is de molen al rond 1760 buiten bedrijf gesteld en voor bewoning geschikt gemaakt, want in een trouwakte van 1786 wordt het huwelijk vermeld van 'Jan in de Papiermole'. Vijf generaties later trekt Hendrik Gerrit Pampiermole (geb. 1884) naar Winterswijk; hij is de overgrootvader van Arno.

De watermolen is buiten bedrijf gesteld toen ten gevolge van ontginning van de Schaersheide, waarbij toevoerslootjes werden afgesneden, de Zilverbeek steeds minder water ging geven.

Het boek van Arno, voorlopig uit-

♦ Familieonderzoeker Arno Pampiermole bij het huis 'de Piermaeker', waar zijn verre voorouders woonden. (Foto Willem Hissink)

gebracht in een oplage van slechts vijftien exemplaren, heeft als titel 'Pampiermole 1688-1998'. Pampier is het oud-Nederlandse woord en ook nog het dialectwoord voor papier. Tot ongeveer

1880 worden de naamsvarianten met en zonder 'm' door elkaar gebruikt. De Papiermoles wonen tegenwoordig in Aalten, de Pampiermoles in Aalten en Winterswijk.

Net na de Eerste Wereldoorlog was er in Aalten een kleine rel. De gescheiden Duitse vrouw van Adolf Jan Pampiermole wilde met haar kinderen van het vluchtelingenkamp in Uden naar Aalten ver-

huizen. Toen de Aaltense burgemeester dit wilde tegenhouden door haar geen woning te geven, liet ze haar hele barak op de trein naar Aalten zetten. In 1921 vertrok ze weer naar Duitsland.

Arie Nijman uit Breedenbroek deed indertijd bij familieonderzoek een merkwaardige ontdekking. In het archief ontdekte hij de geboorteakte van Hendrika Nijman uit 1870. De akte bleek achttien jaar later, in 1888, te zijn gewijzigd, met toestemming van de Zutphense arrondissementsrechter. Daarbij was de naam van Hendrika veranderd in Hendrik Jan. Terecht, want hij zou de stamvader en naamgever worden van een hele clan. Het grote raadsel van de familie Nijman is tot dusver nooit opgelost.

Henk Nijman uit Winterswijk schreef in 1987 het boekje 'Waor bun i-j van?' ter gelegenheid van een familie-reünie. Hier kwamen de afstammelingen van Hendrik Jan bijeen. Die werd toen gehouden in de zaal van Ons Genoegen op de Haart. Ik vond dit boekje in het onvolprezen Staring Instituut.

Het boekje 'Waor bun i-j van' is tweetalig. Het is destijds geschreven in het Nederlands en Engels. Dit in verband met de emigranten van de familie, die onder de familienaam Winkelhorst in Canada wonen. De auteur is archivaris in de regio Lichtenvoorde, Groenlo en Eibergen, die eerder in deze rubriek opdook met het onderzoek naar Eeltink, de familienaam van zijn vrouw.

Henk Nijman: „We hebben geen idee hoe dat in 1870 gegaan is. Er is aangifte gedaan van een dochter, terwijl het een zoon had moeten zijn. Het blijft in de akte bij

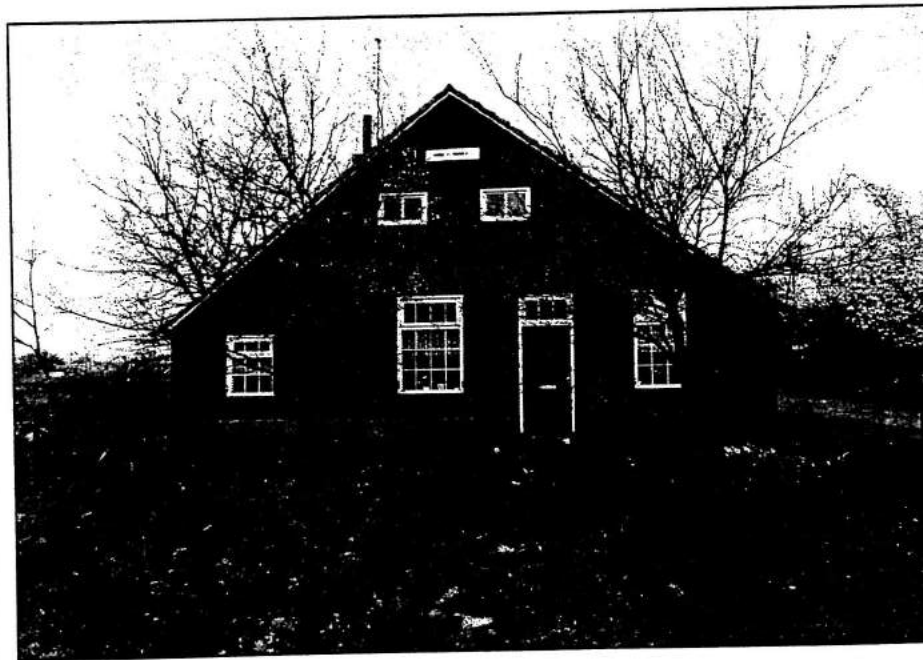

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543-472603, fax 471415.

een droge wijziging. Vader en getuigen hebben de fout geen van allen ontdekt. We vermoeden dat de vergissing pas na achttien jaar aan het licht is gekomen doordat de oproep voor de dienstplicht uitbleef." Dit veronderstelt echter dat de betrokkene zat te wachten op zo'n oproep, terwijl ieder zinnig denkend mens juist blij zou zijn met het uitblijven ervan. Aan een operatieve ingreep hoeft niet te worden gedacht; in 1870 was het zetten van een gebroken been al een medisch wonder.

Nijmansdijk

Henk Nijman baseerde zijn familieonderzoek op eerder werk van Jan Nijman uit Aalten en diens broer Arie uit Breedenbroek (de wethouder). De stamboom begint

♦ 't Olde Nijman aan de hiernaar vernoemde Nijmansdijk in De Heurne. (Foto Ron Nagtzaam)

in De Heurne bij Dinxperlo, waar aan de Nijmansdijk twee huizen nog aan de familie-bakermat herinneren. De Nijmannen kunnen dus, zoals veel echt Achterhoekse families, bogen op een eigen straatnaam.

Als 'stamhuizen' komen we verder nog 'Het Loo' en 'De Fukker' in IJzerlo en 'Hoopmansweide' in Lintelo tegen. In de verpondingsboeken komt in De Heurne in 1648 Harbert Nijman voor als oudst bekende

naamdager. Zijn zoon (?) Gerrit, geboren rond 1630, woonde op 'Niemans Stedeken in de kerspel Dinxperlo, waarschijnlijk niks anders dan de Nijman in De Heurne. De stamboom gaat in mannelijke lijn verder met resp.:

-Jan (geb. 1669) x Maria Klein Rensink (op Nijman)
-Hendrik (1712-1792) x Lotte Grievink (op Het Loo)
-Jan (1757-1809) x Hendrika Lohuis (op Het Loo)
-Hendrik (1795-1862) x Teunissen Brethouwer
-Hendrik-Jan 1819-1890 x Janna Goorhuis (op de Fukker)
-Tony Nijman (1845-1915) x Frederika Kempink (op de Fukker)
-Hendrika, later Hendrik Jan (1870-1939) x Grada Sevriena Helmink (op Hoopmansweide).

Doleantie

Hendrik van 1795 werd geboren op Het Loo. In de vorige eeuw verscheen de familie Nijman op de Fukker, waar nog steeds afstammelingen wonen. Een groot boerenbedrijf was het niet. Bij de vee-telling van 1865 bleken op de Fukker de veestapel te bestaan uit een koe en een kalf.

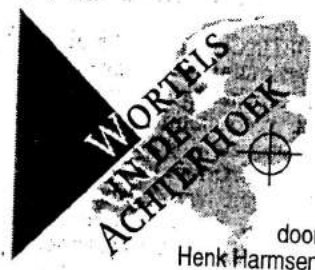
Vanuit boerderij Hoopmansweide trok Hendrik-Jan Nijman in 1910 naar de Griesdijk in De Heurne bij Aalten (nu Ebbers). De schoonmoeder van genoemde Hendrik-Jan, Berendina Aleida van Lochem, maakte in 1834 historie als de eerste dopelinge van de Afscheidenen in Aalten. De doleantie maakte in het 'Jeruzalem van de Achterhoek' zoveel emoties los, dat de politie er zondags aan te pas kwam.

W-4-1550

GA4STA

Nieuwe opzet

In de rubriek 'Wortels in de Achterhoek' zijn in vier jaar tijds bijna tweehonderd familienamen behandeld. Er kwamen veel reacties op deze afleveringen, die dan vaak ook weer voor nieuwe artikelen zorgden.

Wortels' krijgt met ingang van vandaag door een nieuwe opzet van deze pagina een andere invulling en wordt nu nog meer een servicerubriek voor (hobby) genealogen. Hun suggesties, vragen, contactzoekertjes en aanbiedingen zijn in deze vernieuwde opzet onmisbaar. Bel, fax of schrijf naar: 'Wortels', Postbus 82, 7120 AB Aalten, 0543 472603 of fax 471415.

In Bennekom woont de oud-Gendringenaar Johan te Boekhorst, een enthousiast genealoog, die al jaren met enorme ijver werkt aan een uniek digitaal naslagwerk voor genealogen en historici, het Algemeen Historisch Archief.

In zijn systeem zitten tot dusver zo'n 50.000 documenten oftewel 155 mb, voornamelijk uit Gelderland, die alfabetisch toegankelijk zijn op naam (alle spellingsvarianten), beroep, plaats, huisnummer en zelfs doodsoorzaak en dergelijke. Het gaat om documenten van burgerlijke stand, notarisstukken, kerkregisters, attestaties, particuliere gegevens enzovoort, vanaf 1640, met bronvermelding. Zo ontstaat een soort levende encyclopedie. Te Boekhorst, werkzaam bij een Wagingse uitgever, besteedt al jaren elk vrij moment aan het bijwerken van zijn systeem. Er zijn

natuurlijk meer genealogische computerbestanden, maar het bijzondere hier is dat de samensteller de complete teksten van de historische documenten opslaat en niet alleen namen, zodat de genealoog voortgaand onderzoek kan doen zonder opnieuw het archief te hoeven raadplegen.

Door voor elke denkbare ingang een digitale kopie te maken is alles optimaal bereikbaar. Dit systeem biedt volgens Te Boekhorst voor de toekomst goede perspectieven, omdat originele stukken niet meer te lijden hebben van voortdurend gebruik en zaken snel en gemakkelijk digitaal kunnen worden uitgewisseld. De enige beperking voor wat de Achterhoek betreft is dat Aalten, Winterswijk, Ruurlo en Eibergen momenteel nog ontbreken. Ze vallen door de fysieke afstand buiten de actieradius van Te Boekhorst. Gegevens uit Bocholt, Emmerik, Kleef en Anholt zitten er al wel bij.

Wie het Algemeen Historisch Archief wil raadplegen kan terecht bij: J.H.G. te Boekhorst, Laarweg 41, 6721 DB Bennekom, 0318-417633, bij voorkeur 's avonds tussen 19.00 en 21.00 uur.

Boerderijen- bibliografie

Begin jaren '90 begon de werkgroep Familie- en Boerderijgeschiedenis aan een uniek project: het opzetten van een Oost-Gelderse boerderijen-bibliografie. Een soort digitale kaartenbak waarin je kunt vinden wat er ooit door wie en waarin is geschreven over welke boerderij. Handig voor genealogen die iets meer willen weten over de huizen waar hun familie woont of heeft gewoond.

Het zal niemand verbazen dit te zien project van jaren is. Er bestaan in Achterhoek en Liemers vele duizenden boerderijen en er blijven steeds maar publicaties bij komen. Genealoog J. Hiddink in Ede (Hoenderweg 13, 6712 CA) heeft de gegevens allemaal in zijn computer en werkt het bestand met zijn werkgroep nog voortdurend bij. Het is de bedoeling het geheel ooit in boekvorm uit te brengen. Daarvoor moet nog wel veel gebeuren. Vooral boeken en krantenartikelen zijn nog lang niet allemaal ingevoerd. Wel bekeken zijn bladen van veel oudheidkundige verenigingen, de standaardwerken over boerenleven van onder anderen Heuvel, Odink, Van Roekel, Slicher van Bath. Ook plaatselijke uitgaven zoals van pater J. Koekkoek uit Baak, artikelen uit de Graafschapbode van H. Stam uit de jaren zestig, het Markeboek Zelhem en diverse familieboeken zijn doorgespit. De bibliografie beperkt zich tot

Suggesties voor deze rubriek:
op werkdagen 0543-472603 of
fax 471415.

boerderijen met een naam; naar het 'huis van Jansen' zoek je dus vergeefs. Wat direct opvalt is dat de oostelijke Achterhoek veel meer materiaal oplevert dan de westkant. Secretaris J. Th. M. Giesen verklaart dat uit het feit dat in de Oost-Achterhoek veel meer familienamen (vooral -inknamen) rechtstreeks zijn afgeleid van boerderijen, zodat daar veel meer genealogisch onderzoek naar is verricht.

Ook is de beoefening van de streekhistorie er veel eerder op gang gekomen. Soms zijn quasihuisnamen ingeslopen (zoals 'Kon Amper' en 'Mot Kunnen' in Kilder) of blijkt de aangegeven schrijftplaats niet meer dan een vermelding te bevatten. Ook geeft het systeem niet aan waar de genoemde bron te raadplegen is. Maar bij ons Staring Instituut kom je meestal al een heel eind.

De ter inzage liggende mappen bij het Staring Instituut en de bibliotheken in Arnhem (Geld. Documentatiecentrum) en Winterswijk bevatten een uitdraai van januari 1993. Wie het volledig bijgewerkte bestand wil raadplegen kan de heer Hiddink schrijven. Voor onkosten en antwoord svp enkele postzegels bijsluiten.

2-5-1990

Verwisseling

In deze rubriek ging het op 11 april over het geval van Hendrik Jan Nijman, die in zijn Aaltense geboorteakte van 1870 als Hendrika was ingeschreven. Pas na achttien lange jaren kwam aan het licht dat het geen dochter, maar een zoon betrof. Een raadselachtig geval.

Een omgekeerd verhaal trof ik aan in Ons Erfgoed van mei 1993. Frappant is dat dat voorval maar één jaar eerder plaats had. In Santpoort in de gemeente Velsen (NH) kwam op 6 september 1869 de vader aangifte doen van de geboorte van Karel Mulder, die pas jaren later later een Catharina bleek. De geboorteakte werd zonder blikken of blozen ondertekend door twee getuigen van wie we toch beter mochten verwachten: de gemeentesecretaris en de veldwachter.

Hier duurde het twintig jaar voordat de fout werd ontdekt. En ook hier blijft het voorgoed een raadsel hoe de fout kon ontstaan, maar ook hoe ze aan het licht kwam. Vermoedelijk heeft de ambtenaar van de burgerlijke stand 'Karel' verstaan in plaats van 'Catharina' en

door
Henk Harmsen

heeft hij er daarom op eigen houtje maar achter geschreven 'een kind van het mannelijk geslacht.'

De arrondissementsrechter in Haarlem moest er aan te pas komen om de gemaakte fout te herstellen. In de marge van de geboorteaangifte lezen we: 'Is bevolen voor het woord mannelijke in tegenstaande akte te lezen vrouwelijke en evenzo deze voornaam Karel dien van Catharina, zulks tot verbetering, ingevolge vonnis van den Arr. Rechtbank te Haarlem den 5 November 1889. De ambtenaar v.d. Burg. Stand der gemeente Velsen, get. J.C. Enschedé. Deze kantteekening gedaan den 20 December 1889. De Griffier van de Arr. Rechtbank te Haarlem.'

Op 11 juni 1896 ging Catharina trouwen. Ze kreeg vier kinderen.

Speuren naar de Houwersstede

Wortels in de Achterhoek

Rubriek over boerderij- en familienamen door **Henk Harmsen**.
Suggesties en aanvullingen:
(0543) 472 603

AALTEN - De boerderij Vervelde aan de Romienendiek 2 wordt al generaties lang bewoond door de familie Houwers. Maar in Dale moet nog een ouder stamhuis gestaan hebben: de Houwersstede. Daar is niets meer van terug te vinden. Zelfs de plek waar deze boerderij in de zeventiende en achttiende eeuw stond is onbekend.

Genealoog Anton Houwers uit het Betuwse Zetten en zijn broer Hendrik op de Krieger beginnen de stamboom al aardig rond te krijgen. De oudst bekende voorvader is Geert of Gerrit Houwers, die de Houwersstede in Dale pachtte en tussen 1680 en 1690 werd geboren. Zijn weduwe Geesken hertrouwde in 1717 met ene Wolter Frericks, geboren 1688, die zich later ook Houwers ging noemen. Hij is de voorvader van de Aaltense en Winterswijkse Houwersen.

We zien de familie in de volgende generaties als bewoners van een groot aantal boerderijen rond Aalten: de Winkelshorst, de Haarteling, Vervelde, De Heurne, Klein Heinen, Gussinklo, Klein Gussinklo, Tolkamp, de Brasse, Neerhof, de Bleeke en 't Hoenink. Maar Anton en Hendrik stammen af van de tak die op de boerderij 't Nijboer onder Lichtenvoorde woonde, vroeger ook genoemd Klein Tongerlo.

Ook zijn er vroeger telgen vertrokken naar Rockanje en naar Amerika. Bij de ramp van het

De boerderij Vervelde in de Aaltense buurtschap Dale wordt sinds generaties door telgen van het geslacht Houwers bewoond.

FOTO WILLEM HISSINK

emigrantenschip de Phoenix in 1847 waren ook twee vrouwen met de naam Houwers. Via internet wil Anton Houwers proberen de emigranten te traceren. In Reuver aan de Maas zit een (katholieke) Houwerstak, maar daarmee is nog geen familielatie gevonden. De Winterswijkse tak (onder anderen

van wethouder Johan Houwers) moet nog verder worden uitgezocht.

In mei is op Nijboer een familiedag van drie generaties van deze tak gehouden. Op de deel bij Jan Houwers kwamen 77 personen samen en werden de recente familiegegevens genoteerd, waarbij een cateringbe-

drijf de gasten van het nodige voorzag. Op Vervelde zit nog een gevelsteen met de initialen van Gerrit Arnoldus Houwers en Aleida Antonia te Bokkel uit 1878. En in de schoorsteenmantel op de boerderij De Heurne staan nog de initialen van de overgrootouders van Hendrik en Anton: HJH en

GtH, met het jaartal 1856. De betekenis van de naam Houwers is onzeker. Mogelijk stamt hij af van de voornaam Houwe, net als de Drentse familienaam Houwing. De naam kan ook te maken hebben met het beroep van steenhouwer, voorkomend in Duitsland, maar van Duitse afstamming is niets bekend.